

จดหมายเหตุ
เรื่องเบ็ดรณไฟสายตะวันออกและสายเหนือ
และ
เสด็จพระราชดำเนินประพาสเมืองฉะเชิงเทรา

เจ้าจอมมารดาอ่อนรัชกาลที่ ๕
พิมพ์ในการบำเพ็ญกุศลหน้าพระศพ
พระเจ้าฟ้าง่างเชอ พระองค์เจ้าอรประพันธ์รำไพ

ครบ ๑๐๐ วัน

ณวันที่ ๒ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๖

พิมพ์ที่โรงพิมพ์พระจันทร์ ท่าพระจันทร์
จังหวัดพระนคร

พระเจ้าฟ้างโช พระองค์เจ้าอรประพันธ์รำไพ
ถ่ายเมื่อพระชันษา ๑๑ ปี

พระเจ้าฟ้างโช พระองค์เจ้าอรประพันธ์รำไพ
ถ่ายเมื่อพระชันษา ๑๕ ปี

คำนำ

เมื่องานทำบุญหน้า พระศพ พระเจ้าพี่นางเธอ
พระองค์เจ้าอรประพันธ์รำไพทรงบ ๕๐ วัน เจ้า
ภาพได้ขอให้ราชบัณฑิตยสภาเลือกเรื่องหนังสือ
สำหรับพิมพ์แจกในงานนั้น กรรมการได้เลือกพระ
ราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้า
อยู่หัวเรื่องเสด็จพระราชดำเนินประพาสคลองแสน
แสบโดยทางชลมารคในคราวเปิดทางรถไฟสาย
ตะวันออก และสายเหนือ ตั้งแต่ปากน้ำโพถึงเมือง
พิษณุโลกเมื่อ ร.ศ. ๑๒๖ ให้พิมพ์ มาในงานทำ
บุญหน้าพระศพครบ ๑๐๐ วันอันจะถึงในต้นเดือน
กันยายนหน้านี้ เจ้าภาพได้ขอให้ราชบัณฑิตยสภา
เลือกหนังสือสำหรับพิมพ์แจกเช่นนี้อีก กรรมการ
จึงเลือกจดหมายเหตุเรื่องเปิดทางรถไฟสาย
ที่กล่าวแล้วให้พิมพ์ พร้อมทั้งคำกราบบังคมทูล

๗

และพระราษดำรัสตอบ และข่าวเสด็จพระราช
ดำเนินประพาสเมืองฉะเชิงเทรา เพื่อประกอบกับ
พระราชนิพนธ์ซึ่งได้พิมพ์ในงานทำบุญ ๕๐ วันนั้น

ราชบัณฑิตยสภา

วันที่ ๒๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๖

สารบัญ

จดหมายเหตุ เปิดรถไฟสายตะวันออก และสายเหนือ	หน้า ๑
รายงานการสร้างทางรถไฟสายตะวันออก กับตอนต่อปากน้ำโพถึงพิษณุโลก	” ๑๒
พระราชดำรัสตอบในการเปิดทางรถไฟ	” ๒๔
คำถวายชัยมงคลของประชาชน เมืองฉะเชิงเทรา	” ๒๖
พระราชดำรัสตอบประชาชน เมืองฉะเชิงเทรา	” ๓๐
ข่าวเสด็จพระราชดำเนินกลับจาก ประทับแรมเมืองฉะเชิงเทรา	” ๓๓

จดหมายเหตุ

เรื่องเปิดรถไฟสายตะวันออกเฉียงเหนือ
และเสด็จพระราชดำเนินประพาสเมืองนครเชียงใหม่

ด้วยทางรถไฟสายตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้น เมื่อรัตนโกสินทรศก ๑๒๔ สายหนึ่ง กับทางรถไฟสายเหนือที่ได้โปรดเกล้าฯ ให้ทำต่อขึ้นไปตั้งแต่ปากน้ำโพเมืองนครสวรรค์ถึงเมืองพิษณุโลกอีกตอนหนึ่ง ทางรถไฟทั้งสองสายนี้ได้ทำแล้ว สมควรจะใช้รถให้มหาชนไปมาได้ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กำหนดการเปิดรถไฟ มีกำหนดในวันที่ ๒๔ มกราคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๖

เพราะฉะนั้นเมื่อก่อนหน้ากำหนด เจ้าพนักงานกรมรถไฟ จึงได้ปลูกสร้างพลับพลาสี่มุมเป็น

โรงพระราชพิธีขันทสนามเสด็จขึ้นรถไฟกรุงเทพฯ
 พลับพลาหลังนี้ ทำเป็นห้องพระโรง อย่างเมืองฝรั่ง
 โบราณ เครื่องไม้สังคไปริบด้วยผ้าทาสี เขียน
 ลวดลายก็อย่างฝรั่ง ต่างแต่ที่เพดานเขียนเป็นตรา
 อาร์มแผ่นดิน ดูแปลกประหลาดใหญ่โตกว่า
 พลับพลาทั้งหลายที่ได้เคยเห็นมาแล้วแต่ก่อน ๆ
 เป็นอันมาก เมื่อการปลูกสร้างพลับพลาสำเร็จ
 บริบูรณ์ทันกำหนดแล้ว เจ้าพนักงานตามหน้าที่
 จึงได้จัดตั้งอาสน์สงฆ์ทางตะวันตก ชักข้าง मुख
 เหนือหน้าอาสน์สงฆ์ตั้งเครื่องนมัสการ ประดิษ
 ฐานพระชัยวัฒน์ประจำรัชกาลปัจจุบันนี้ กับ
 พระชัยวัฒน์หลังข้าง พร้อมด้วยบาตรน้ำ พระพุท
 ษมณฑลและบาตรทราย ถัดออกมาที่พนาลัยตั้งพระ
 แทนทรงกราบและตั้งพระแทน ๓ ชั้น ประดิษฐาน
 พระราชบัลลังก์ ทาง मुख ตะวันออกข้างนอกตั้ง
 ศาลเทวดา ๒ ศาล ข้างในเป็นที่สำหรับพระบรม

วงศานวงศ์ประทับเฝ้า ระวางกลางหน้าพระราช
บัลลังก์ออกไปเป็นที่สำหรับราชทูตผู้แทนรัฐบาล
ต่างประเทศกับ ข้าราชการ ผู้ใหญ่ ผู้น้อยชุมนุมเฝ้า
ทูลละอองธุลีพระบาท ตอนริมจัดเป็นที่เสวย
การตก แต่ง ประดับ ประดา ก็ได้ จัด ตกแต่ง อย่าง
ประณีต

ครั้นวันที่ ๒๓ มกราคม เวลาเย็น โปรดเกล้าฯ
ให้พระเจ้าอนงยาเชอ กรมหลวงนเรศวรฤทธิ
เสด็จไปทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการ พระสงฆ์
สมเด็จพระราชาคณะ พระราชาคณะชั้นตำแหน่ง
สูงเจริญพระพุทธมนต์ ๑๐ รูป มีสมเด็จพระวัน
รัตเป็นประธาน โหรบูชาเทวดา

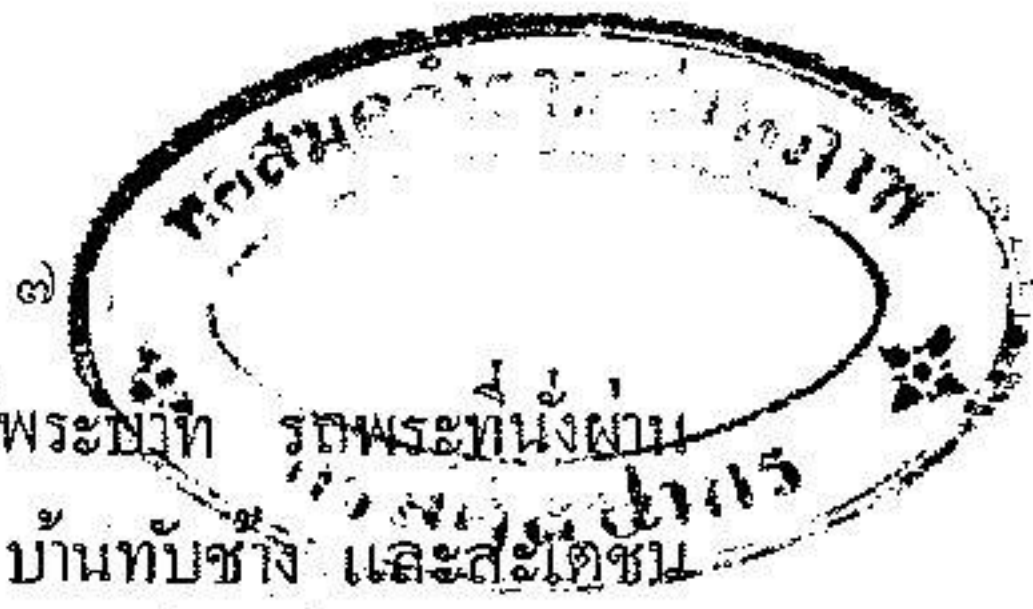
วันที่ ๒๔ มกราคม เป็นวันกำหนดเปิดรถไฟ
เวลาเช้า พระบรมวงศานุวงศ์ ราชทูตและข้าราชการ
บรรดาซึ่งกระทรวงโยธาธิการเชิญมานั้น ได้
แต่งเต็มยศขาว ประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์

มาพร้อมกันแล้ว

เวลาเช้า ๓ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้า
อยู่หัว ทรงเครื่องเต็มยศขาวทหารบก ทรงประ
ดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ มหาจักรีบรมราชวงศ์
เสด็จทรงรถพระที่นั่งแต่วังสวนกุหลาบ มาประทับ
ณพลับพลาโรงพระราชพิธี ทหารถวายวันทยาอูฐ
และทำเพลงแตรสรรเสริญพระบารมี พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงจุดเทียน เครื่องนมัสการ
แล้วประทับที่พระราชอาสน์ พระบรมวงศานุวงศ์
ข้าราชการและราชทูตผู้ใหญ่ผู้น้อย เฝ้าทูลละออง
ธุลีพระบาทโดยลำดับ พระเจ้าน้องยาเธอเสนา
บดี กระทรวงโยธาธิการ ทรงอ่าน รายงาน การสร้าง
ทางรถไฟ กราบบังคมทูลพระกรุณาทราบบฝ่า
ทูลละอองธุลีพระบาท จบแล้วพระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสตอบ และในท้ายพระ
ราชดำรัส มีพระบรมราชโองการ ดำรัสสั่งให้ใช้รถ

ทั้ง ๒ สายนี้ได้ตั้งแต่วันพรุ่งนี้เป็นต้นไป แล้วโปรดเกล้าฯ พระราชทานสัญญาบัตร กับเครื่องราชอิสริยาภรณ์และเหรียญ เป็นบำเหน็จแก่ข้าราชการในกระทรวงโยธาธิการและกรมรถไฟแล้วถึงเวลาปฐมฤกษ์เช้า ๓ โมง ๔ นาที ๕๘ วินาที พระโหราธิบดีลั่นฆ้องชัยให้สัญญา พระสงฆ์ที่เจริญพระพุทธมนต์ เมื่อนั้น สวดชัยมงคลคาถา ชาวประโคมก็ประโคมแตرسังข์พินพาทย์ ทหารทำเพลงแตรสรรเสริญพระบารมี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำรัสปราศัยแก่ราชทูตบรรดาที่เฝ้าอยู่นั้นพอสมควรแล้ว เสด็จไปประทับที่สระเตชนั่นต่อกับพลับพลา เจ้าพนักงานได้เลื่อนรถไฟที่จะเดินสายเหนือขึ้นไป จนถึงเมืองพิษณุโลก มาหยุดถวายเป็นที่สระเตชนั่นทางสายนอก และเลื่อนรถไฟพิเศษที่จะเดินในสายตะวันออกเป็นกระบวนเสด็จพระราชดำเนินเข้าสายใน เทียบ

สะเตชนั้ตรงหน้าพระที่นั่งแล้ว เจ้าพนักงานได้
 เชิญพระชั้วัฒน์หลังข้างกับบาตรทราย และ
 นิมนต์พระมงคลทิพมุนีสำหรับไปรยทรายตามทาง
 รถไฟ ชั้รถพิเศษสายตะวันออกเฉียงเหนือ พระ
 บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้นประทับรถ
 พิเศษ พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ข้าราชการ
 ผู้ใหญ่ผู้น้อยซึ่งตามเสด็จ รถไฟใช้จักรงูรถพระ
 ที่นั่ง และรถที่จะไปทางสายเหนือก็ได้ออกพร้อม
 กัน เมื่อกถึงที่แยกตรงปลายถนนคอเสื่อ รถไฟ
 สายเหนือเดินตรงไปทางเหนือตลอดถึงพิษณุโลก
 ส่วนรถไฟ พิเศษสายตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเสด็จ พระราช
 ดำเนินนั้นแยกไปทางตะวันออกเฉียงเหนือ ผ่านสะเตชนั้
 บางกระสัน สะเตชนั้คลองแสนแสบ แต่ในที่
 สะเตชนั้หลังนี้ เป็นเขตต์ของเมืองนครเขื่อน
 ชั้รัช พระเทพผลุผู้ว่าราชการ เมืองนคร เขื่อนชั้รัช
 พร้อมด้วยอำเภอกำนันผู้ใหญ่บ้านมาจัดตั้งเครื่อง

บุชา เพ้าทุลละอองธูัพระบาท รถมพระที่นั่งผบน
สะเตชนบ้านหัวหมาก บ้านทับช้าง และสะเตชน
คลองที่ ๒ ที่สะเตชนคลองที่ ๒ น้เข้าเขตต์เมือง
มันบุรี มีตงโต๊ะเครื่องบูชาในที่สะเตชน และตาม
ทางรถบัักราชวัตรณััตรรวงั่ววตลอดไป พระสงฆ์
สวดชัยมงคลคาถา หม่อมเจ้าสง่างามข้าหลวง
รักษาราชการเมืองมันบุรี พร้อมด้วยอำเภอกำนัน
ผู้ใหญ่บ้านราษฎร เพ้าทุลละอองธูัพระบาทให้
ถวายชัยมงคล รถมพระที่นั่งเดินพื้นไป ถึงสะเต
ชนหัวตะเข้ พนักงานหยุดรถพระที่นั่ง สะเตชน
น้การตกแต่งก็้อย่างเดียวกันกับสะเตชนคลองที่ ๒
และจวนจะเข้าเขตต์เมืองระเชิงเทรา สมเด็จ
พระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนลพบุรีราเมศวร
ซึ่ง ตาม เสด็จ พระ ราช ดำเนิน มาใน รถม พระ ที่นั่ง
กราบบังคมทูล พระกรุณา แทนเสนาบดี กระทรวง
มหาดไทย ทรงนำหม่อมเจ้าธำรงศิริปลัดมณฑล

ปาจิณซึ่งไปคอยรับเสด็จอยู่ที่นั่นเฝ้าทูลละอองธุลี
 พระบาท ทูลเกล้าฯ ถวายรูปเทียนและเครื่อง
 บูชาอย่างยิ่ง ๕ อย่าง กราบบังคมทูลอัญเชิญเสด็จ
 เข้ามณฑล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระ
 ราชดำรัสทรงแสดงความยินดีที่จะเสด็จเข้าในมณฑล
 ทล แล้วหม่อมเจ้าธำรงศิริ ตามเสด็จพระราช
 ดำเนินมาด้วย แล้วรถไฟใช้จักรจูงรถพระที่นั่ง
 ผ่านสะพานคลองหลวงแพ่ง สะพานคลองเปิ้ง
 ซึ่งเรียกกันว่าสะพานคลองพระยาเดโช สะพาน
 คลองบางพระ ถึงสะพานเมืองฉะเชิงเทรา ซึ่ง
 เรียกกันว่าสะพานแปดริ้ว เวลาเช้า ๕ โมงเศษ
 พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นมรุพงศ์ศิริพัฒน์ ข้า
 หลวงพิเศษจัตราภรณ์ตำแหน่งเทศาภิบาล พร้อม
 ด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ ซึ่งเสด็จล่วงหน้ามาคอย
 เฝ้า และข้าราชการฝ่ายทหารพลเรือนในมณฑล
 น เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ทหารแถวกองพระ

เกียรติยศถวายวันทียาวุธ ทำเพลงไตรสรรเสริญ
 พระบารมี และทหารปืนใหญ่ยิงปืนใหญ่ถวาย
 คำนับ ๒๑ นัด ราษฎรให้ถวายชัยมงคล พระบาท
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จลงจากรถพระที่นั่ง ทรง
 พระดำเนินตรวจแถวทหาร แล้วทรงพระดำเนิน
 ไปตามทางปรา ระยะเวลาประมาณ ๖ เส้นถึงท่า
 เมื่อทรงพระดำเนินผ่านศาลาวัดท่าไข่ มีพระสงฆ์
 ประมาณ ๒๐๐ รูปสวดไชยมงคลคาถา พระบาท
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จลงประทับเรือพระที่
 หนึ่งประทับที่สนามการ พร้อมด้วยพระบรมวงศานุ-
 วงศ์ เรือพระที่นั่งใช้จักรล่องลงไปตามลำแม่น้ำ
 บางปกง เทียบที่ท่าหน้าหัวว่าการมณฑล เสด็จ
 ขึ้นที่ว่าการ มณฑล ประทับ ห้องประชุม พระสงฆ์
 พระสงฆ์สวดชยันโต ถวายไชยมงคล ๕๒ รูป มี
 พระทักษิณคณิศร เจ้าคณะมณฑลปราจีนบุรีเป็น
 ประธาน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงทัก

ทายปราสัยพระสงฆ์แล้ว เสด็จยังห้องซึ่งเป็นที่
 ประชุม หม่อมห้ามและภรรยาข้าราชการเมืองนี้
 หม่อมเชอในพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นมรุพงศ์
 ศิริพัฒน์ นำบรรดาภรรยาข้าราชการทั้งหลายนั้น
 ทูลเกล้าฯ ถวายดอกไม้รูปเทียนเผาทุลละอองธูป
 พระบาท มีพระราชดำรัสปราสัยไต่ถามตามสม
 ควรแล้ว เสด็จออกประทับณพระราชบัลลังก์
 ด้านหน้าทวารมณฑล พระเจ้าน้องยาเธอ ข้า
 หลวงพิเศษฯ พร้อมด้วยปลัดมณฑล และผู้ว่า
 ราชการเมืองอำเภอกำนันผู้ใหญ่บ้านราษฎรในมณฑล
 นี้ แต่พวกข้าทุลละอองธูปพระบาทในมณฑล
 นี้ดอกไม้รูปเทียนทูลเกล้าฯ ถวายด้วย กับทั้ง
 พระบรมวงศานุวงศ์ข้าราชการในกรุงเทพฯ บรรดา
 ที่มาในที่นี้ เผาทุลละอองธูปพระบาทพร้อมกัน
 แล้วพระเจ้าน้องยาเธอ ข้าหลวงพิเศษฯ ทรง
 อ่านคำถวายไชยมงคล แทนข้าราชการ และราษฎร

จบลงแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระ
 ราชดำรัสตอบแล้ว พระเจ้าน้องยาเธอพระองค์
 นั้น นำหีบทองคำทำอย่างวิจิตรงดงาม บรรจุคำ
 ถวายไชยมงคลทุกเกล้าๆ ถวาย พระบาทสมเด็จพระ
 พระเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระแสงราชศัสตรา
 สำหรับเมืองนี้ พระเจ้าน้องยาเธอ รับพระแสง
 ประดิษฐานไว้ที่ราวแล้ว ประชาชนทั้งหลายให้
 ถวายไชยมงคล พระสงฆ์สวดชยันโต กองทหาร
 และกองตำรวจภูธรถวายวันทิวาบูชา ทำเพลงสรร
 เสริญพระบารมี และประโคมพิณพาทย์เสียงแข็ง
 แฉ่ หยุดเสียงโห่และประโคมแล้ว พระบาท
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานเครื่องราชอิส
 สริยาภรณ์ และพระราชทานสัญญาบัตรทหารบก
 แก่พระเจ้าน้องยาเธอพระองค์นี้ และพระราชทาน
 สัญญาบัตร แก่ข้าราชการ มณฑลนี้ ด้วย อีก หลาย
 นาย เสร็จแล้วเสด็จประทับ ห้องประชุม พระ

สงฆ์ พระสงฆ์ถวายอดิเรก พระบาทสมเด็จพระ
 เจ้าอยู่หัวเสด็จลงจากที่ว่าการมณฑล ทรงพระ
 ดำเนินไปทางปราศรัยเหนือ ซึ่งราษฎรเฝ้าอยู่นั้น
 แล้วเสด็จลงประทับเรือพระที่นั่งฯ ใช้อักรออกจาก
 ท่า แล่นล่องไปตามลำแม่น้ำ ไปหยุดที่ท่าหน้า
 ดำหนักพระเจ้าน้อยยาเซอ พระองค์ทอดพระนาม
 มาแล้ว เสด็จขึ้นจากท่า ขึ้นประทับบนดำนก
 และประทับแรมณที่นั่นต่อไปอีกหลายราตรี เพื่อ
 ประพาสในเมืองนี้ด้วย

รายงานการสร้างทางรถไฟ

สายตะวันออกกับตอนต่อปากน้ำโพถึงพิษณุโลก

ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้า

ปกกระหม่อม

ด้วย บัดนี้ กระทรวงโยธาธิการได้ สร้าง ทางรถไฟ

ไฟสำเร็จตามกระแสพระบรมราชโองการแล้ว ต่อ
ออกไปอีกสองตอน ตามกำหนดวิธีที่ได้รับพระ-
ราชทานพระบรมราชานุญาตสำหรับทำทางรถไฟ
ทั่วไปในพระราชอาณาจักร.

ทางรถไฟสองตอนนี้ ตอนที่หนึ่งทางรถไฟ
สายใหญ่ทิศตะวันออก ตั้งแต่กรุงเทพ ฯ ไปยัง
เมืองฉะเชิงเทรา กับตอนที่สามของทางรถไฟสาย
ใหญ่ ตั้งแต่กรุงเทพ ฯ ไปข้างทิศเหนือ คือตั้งแต่
ปากน้ำโพถึงเมืองพิษณุโลก

ทางรถไฟที่ขยายต่อออกไปเหล่านี้ คงจะเป็น
ที่ต้องพระราชหฤทัย เพราะว่าเป็นที่ชักนำกระทำ
ให้อาณาประชาราษฎร์ซึ่งอยู่ห่างไกลนั้น ติดเนื่องชิด
เข้ามาอีกได้ ให้เป็นที่เกิดกุศลกรรมสวามิภักดิ์ต่อ
ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท และกระทำให้พนักงาน
ในราชการสามารถที่จะ จัดการในหน้าที่ต่าง ๆ ได้
สะดวกดียิ่งขึ้น

ข้าพระพุทธเจ้า ขอพระราชทานพระบรมราช
 วโรกาส กราบบังคมทูลพระกรุณา ขอสำคัญบาง
 อย่าง เป็นรายงานของการก่อสร้างทางรถไฟทั้ง
 สองตอนนั้นสืบไป

สายตะวันออกกรุงเทพฯ ถึงเมืองนครเขื่อนขันธ์กา
ยาศวินไชย ทำเมื่อเดือนพฤศจิกายน รัตนโก-
 สีนทรศก ๑๒๔ มีระยะยาว ๖๓.๔ กิโลเมตร
 และเป็นขนาดใหญ่กว้างเท่ากับทางสายนครราชสีมา
 และสายเหนือ ทางสายนี้ทำผ่านไปในตัวที่
 นานอดูมดีต่อเนื่องกันในระวางแม่น้ำเจ้าพระยา
 และแม่น้ำบางปะกง ทั้งเป็นที่อยู่แห่งประชา
 ชนเป็นอันมาก

การจัดซื้อที่ดิน ได้จัดแล้วไปด้วยเป็นที่พอใจ
 เจ้าของที่ดินทั้งปวง รวมราคาทั้งสิ้นเป็นเงินประ
 มาณ ๔๕,๐๐๐ บาท หรือไร่ละ ๒๕ บาท

การเตรียมดิน เป็นการยากลำบากมาก โดย

เหตุว่าพื้นที่ดินตำบลนั้นอ่อน เป็นต้นว่าคันเนิน
สูงซึ่งใกล้เชิงสะพาน พื้นที่ดินเหล่านี้เหลวอ่อน
มีอาจจะทนน้ำหนักของคันถนนที่เสริมขึ้น ด้วยดิน
โดยธรรมดา เพราะฉะนั้นจึงจำเป็นต้องใช้ทำ
แลกเปลี่ยน เพราะว่าเป็นของเบาจึงสำเร็จฟื้นความ
ขาดลำบาก การเสริมดินทั้งหมดด้วยกันเป็นจำ-
นวน ๗๕๒,๐๐๐ กิวบิกเมตร เป็นราคา
๕๐๐,๐๐๐ บาท หรือกิวบิกเมตรละ ๖๗ สตางค์

การทำสะพานต่าง ๆ มีอยู่ ๓ ชนิด คือ

- ๑ สะพานไม้ทอดบนเสาไม้
 - ๒ สะพานรอดเหล็กทอดบนฐานอิฐ
 - ๓ สะพานรอดเหล็กทอดบนเสาเหล็ก สะตง
- สะพานชนิดที่ ๑ ทำไปเพียง ๒ สะพานเท่านั้น โดยเหตุว่าต้องใช้เสาตะม่อยาว ซึ่งมีราคาเท่าเทียมกับสะพานรอดเหล็ก สะพานชนิดที่ ๒ มีอยู่ ๑๐ สะพาน ทุก ๆ สะพานมีช่องระยะเสาห่าง

กัน ๑๐ เมตรได้ทำขึ้นอย่างแข็งแรง และมีน้คง
ดี สะพานชนิดที่ ๓ มีอยู่หลายสะพาน ซึ่งนับว่า
เป็นอันสำเร็จแน่นอนไม่ได้ โดยเหตุว่าพื้นที่
เหล่านี้เป็นที่ลุ่ม เสาเหล็กที่ปักลงไป หมายถึงพอ
เพียงตามแบบวิธีแล้ว กลับซุดลงไปมีอยู่หลาย
เสา จำเป็นต้องจัดการเปลี่ยนแปลง ลงคอนกรีต
ก่อด้วยอิฐ กำลังจัดการทำอยู่บัดนี้ ซึ่งจะไม่ให้
เป็นที่ตัดขาดต่อการเดินรถ

ทางมั่นคงของทางรถไฟ การทุกสิ่งทุกอย่างทำ
เช่นเดียวกันกับทางสายเหนือ ส่วนไม้หมอนได้
เอามาจากแขวงนครราชสีมา และศิลาข่อยถมทับ
หมอนได้เอามาจากตำบลปากเพรียวและช่องแค

โรงสะพานต่าง ๆ ได้สร้างสะพานขึ้นหลัง
หนึ่ง ก่อด้วยอิฐหลังคากระเบื้อง ที่เมืองมะเข็
งเทรา และมีโรงไว้รถจักรหลังหนึ่ง พร้อมกับ
เครื่องกลบรีด นอกจากนั้นได้ก่อสร้างที่พักสำหรับ

พนักงานกองเดินรถ และกองบำรุงรักษาทางด้วย
การตั้งเครื่องล้อเลื่อน เครื่องล้อเลื่อนสำหรับ
 ทางทั้งสองสาย ได้เรียกประมูลบรรดาห้างต่าง ๆ
 และได้ตกลงสั่งมาจากประเทศซึ่งแจ้งต่อไปนี้-

รถจักร ๑๖ คัน รถตรวจงาน ๑ คัน กับรถ
 บรรทุกสินค้า ๔๕ คัน จากประเทศเยอรมนี
 ราคาเงิน ๕๖,๗๑๔ ปอนด์

รถคนโดยสาร และรถบรรทุก เครื่อง ภาชนะ
 ต่าง ๆ ๗๓ คัน จากประเทศอังกฤษ ราคาเงิน
 ๓๗,๓๗๕ ปอนด์

รถบรรทุกเข้า และรถบรรทุกอับเฉา ๑๘๐ คัน
 จากประเทศเบลเยียม ราคาเงิน ๒๕,๑๓๐ ปอนด์

ราคารวมยอดเงิน งบประมาณที่ได้กะไว้แต่
 เดิม ๓,๒๐๐,๐๐๐ บาท แต่ราคาที่สูงจริงจะ
 กล่าวแน่ยังไม่ได้ เพราะเหตุว่ายังไม่สำเร็จ
 บริบูรณ์ และจะอย่างไรก็ดีคงจะไม่เกินไปกว่างบ

ประมาณที่กะไว้ถึงเป็นจำนวนมาก และราคาทำ
 ในกิโลเมตรหนึ่งประมาณคงราว ๕๑,๐๐๐ บาท
 ทางไปมาในระวางกรุงเทพฯ กับเมือง ฉะเชิง
 เทรา^{นี้} มีหนทางสะดวกทั้งลำคลองและทะเล
 เพราะฉะนั้นเห็นด้วยเกล้า ๆ ว่า ส่วนผลประ
 โยชน์ในการส่งสินค้าข้าวโดยทางรถจะไม่มาก แต่
 คงจะมีผู้โดยสาร และมีสินค้าเบา ๆ มาก ด้วย
 ว่าแต่ก่อนผู้ที่จะไปเมืองฉะเชิงเทรา ต้องเสียเวลา
 ถึง ๒ วัน บัด^{นี้}ไปได้เพียง ๒ ชั่วโมงเท่านั้น ทั้ง
 เป็นรถไฟสายใหญ่ตอนต้นของทางสายตะวันออก
 ไปถึงมณฑลปราจีน และมณฑลจันทบุรี^{นี้}
 เป็นสิ่งสำคัญไม่ใช่เล็กน้อย

สายคอนปากน้ำโพถึงพิษณุโลก สายคอน^{นี้}
 ระยะยาว ๑๓๘ กิโลเมตร ได้ลงมือทำการเมื่อ
 เดือนมกราคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๑ ทางสาย^{นี้}
 ออกจากปากน้ำโพ ตรงไปทางทิศเหนือ ชึ่งนับ

ว่าเป็นอันสำเร็จบริบูรณ์ได้อีกตอนหนึ่ง ^{หนึ่ง} ทาง
 สายใหญ่จากกรุงเทพฯ ถึงเมืองเชียงใหม่ ทาง
 สายเหนือนี้ ทำสำเร็จไปแล้ว เป็น ระยะยาว ๓๓๘
 กิโลเมตร ยังคงจะต้องทำต่อไปอีก ๓๓๘ กิโลเมตร
 ให้การทำแล้วเสร็จบริบูรณ์ทางนั้นเลย
 ไปใกล้แม่น้ำใหญ่ผ่านไปในที่ราบ มีพงหญ้าและ
 ป่าซึ่งเป็นพื้นที่น้ำท่วมสูงขึ้นมาตั้งสองเมตรทุก ๆ ปี
การเดินดิน ทางนั้นเป็นการยากลำบาก และ
 เปลืองค่าใช้จ่ายมาก เพราะเป็นพื้นที่น้ำท่วม จำเป็น
 ต้องทำคันถนนสูงตั้งแต่ ๒ ถึง ๓ เมตร และมี
 หลายแห่งซึ่งเป็นที่ลุ่ม ต้องทำคันถนนสูงถึง ๖ เม
 เตอร์ก็มี ในระคุดฝนกระทำให้คันถนนเหล่านี้ทรุด
 เคลื่อนมาก ต้องใช้ดินแข็งถมเพิ่มเติมขึ้นมา
 โดยรถพ่วงจากตำบลที่ดินอันสูงได้ปากน้ำโพ ทั้ง
 ต้องหยุดการในระคุดที่แผ่นดิน ชนไป หลายเดือน
 ด้วยเหตุทั้งหลายนี้ กระทำให้ต้องใช้จ่ายเงินมาก

ซึ่งต้องเสียดินถึง ๕,๑๗๗,๔๖๑ กิวบิกเมตร
เป็นจำนวนเงิน ๕,๑๐๐,๐๐๐ บาท หรือกิโลมิ
เตอร์ละ ๓๐,๐๐๐ บาท เมื่อคิดเฉลี่ยการเสียดิน
แห่งทางรถไฟทั้งปวงในกรุงสยาม เป็นกิโลมิเตอร์
ละ ๑๑,๐๐๐ บาท เท่านั้น

การทำสะพาน ในจำนวน ๘๓ สะพานมีสะพาน
เหล็กอยู่ ๔ สะพาน นอกนั้นเป็นสะพานไม้อย่าง
ธรรมดา

ทางมั่นคงของทางรถไฟ ทางนี้ใช้แบบวิธีอย่าง
เคยทำมาแล้ว มีขนาด ๑.๔๓๕ เมตร ราง
เหล็กมีน้ำหนักมีเตอร์ละ ๒๕ กิโลกรัม ไม้
หมอนได้ตัดที่ป่าไผ่ปากน้ำโพ ส่วนศิลาข่อยถม
หมอนได้ขุดเอามาจากที่ข่อยศิลาไผ่ปากน้ำโพบ้าง
และจากเขาในตำบลใกล้เมืองพิศตรบ้าง

โรงสะพาน ที่เมืองพิศตรและเมืองพิษณุโลก
นั้นได้กำลังทำโรงสะพานก่อด้วยอิฐ ส่วนสะพาน

ชั้นเล็ก ๆ ไร่แบบธรรมดาตามเคย โรงไถรถจักร
 พร้อมทั้งเครื่องกลบรถก็ได้ทำขึ้นแล้วเสร็จที่เมือง
 พิษณุโลก และมีที่พักเจ้าพนักงานอีกหลายแห่ง
รวมราคาทั้งสิ้น ด้วยว่าการทิ้งปวงยังจะทำต่อ
 ไป เช่นการเสริมดิน การถมศิลาข่อยและการอื่น
 เพราะเช่นนั้นราคาที่ยาวจริงจึงยังแจ้งไม่ได้ แต่ตาม
 งบประมาณเจ้ากรมเป็นเงินประมาณ ๑๐,๕๐๐,๐๐๐
 บาท หรือกิโลเมตรละ ๑๖,๐๐๐ บาท เมื่อคิด
 ตามจำนวนนี้ เงินเกินไปกว่าราคาที่เฉลี่ยในการ
 สร้างทางรถไฟทุกสายที่มีอยู่ปัจจุบันนี้ เป็นเงิน
 ๑๒,๕๐๐ บาท ก็เพราะการเสริมดิน ซึ่งต้องทำ
 โดยมากมาย ทางสายนี้ยังทราบไม่ได้แน่อีกนาน
 ว่าจะได้เพิ่มผลประโยชน์แห่งการเดินรถอยู่ในทุก
 วันนั้นอีกมาก เพราะว่าทำผ่านไปในที่ดินอัน
 อดตะคักและมีราษฎรน้อย ข้อสำคัญของทาง
 ตอนนั้น ก็คือเป็นทางติดต่อกับทางสายอุดรดิษฐ์

ซึ่งกำลังทำอยู่ (ด้วยว่าเป็นที่กลางแห่งสินค้าฝ้าย
เหนือ) และนับได้ว่าเป็นทางอันแล้วเสร็จบริ-
บูรณ์อีกตอนหนึ่ง ซึ่งเป็นทางติดต่อกับทางสาย
ใหญ่ ถึงเชียงใหม่และเมืองฝ้ายเหนือนั้น

ตามข้อความซึ่งข้าพระพุทธเจ้ากราบบังคมทูล
พระกรุณาฯข้างต้นนี้ พอที่จะทราบได้ฝ่าละออง
ธุลีพระบาทได้ว่า การที่ได้ขยายทางออกเพียงใด
กับทั้งราคาที่ได้สร้างทางจนสำเร็จในสมัยนี้ และ
ข้าพระพุทธเจ้าได้เตรียมการพร้อมอยู่แล้วที่จะรับ
พระบรมราชโองการ โปรดเกล้าฯ ให้เปิด ทางรถ
ไฟทั้งสองสายนี้ เติมนรถให้อาณราษฎรประชาชนไปมา
ได้ ตั้งแต่รุ่งอรุณเป็นต้น

ในที่สุดนี้ ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานกราบ
บังคมทูลพระกรุณาฯทราบได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท
ว่า กระทรวงมหาดไทย และข้าหลวงเทศาภิบาล
มณฑลปราจีน มณฑลนครสวรรค์ และมณฑล

พิษณุโลก ได้ช่วยเกื้อหนุนเป็นอันมากอยู่เสมอ
 จึงกระทำให้กระทรวงนี้ สามารถทำการอันนี้
 สำเร็จได้ดังกระแสพระบรมราชโองการ ข้าพระ
 พุทธเจ้ากับเจ้าพนักงานในกระทรวงโยธาธิการ มี
 ความปรีดีโสมนัส รู้สึกเห็นพระเดชพระคุณเป็น
 ล้นเกล้าฯ ที่ได้เสด็จ พระ ราช ดำเนิน มา ประทับ
 เป็นสวัสดิมงคลในพระราชพิธี การอันนี้ ด้วย
 เกล้าฯ ด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

สนามสะเตชนัรทไฟ

กรุงเทพมหานคร

วันที่ ๒๔ มกราคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๖

พระราชดำรัสตอบในการเปิดทางรถไฟ

ฉันมีความยินดีและชอบใจ ที่ได้ฟัง รายงาน ที่
เธอได้อ่านเมื่อก่อนแล้ว ไม่มีสิ่งไรที่จะลุดใจฉัน
ยิ่งขึ้นไป กว่าที่ได้เห็นความเจริญที่ได้มีขึ้นในการ
ขยายทางรถไฟของเมืองเรา ทางรถไฟย่อมเป็น
พยานแห่งความรุ่งเรืองของบ้านเมือง กับทั้งเป็น
หนทางที่จะช่วยให้เกิดความเจริญเช่นนี้ได้อย่างยิ่ง
รถไฟทำให้เกิด เป็นยาน เป็นพาหนะ อย่างสะดวก
และอย่างเร็วด้วย และชักนำให้เกิดตำบลต่างๆ ที่
อยู่ห่างไกล เข้าใกล้ชิดติดถึงกัน เหตุฉะนั้นจึง
ให้เกิดความสุข และความเจริญของประชาชน
พลเมืองยิ่งขึ้น รถไฟทำให้รัฐบาลสามารถที่จะจัด
การเอาใจใส่ดูแลให้ยิ่งขึ้นได้อย่างหนึ่ง ซึ่งเป็น
การจำเป็นของการรักษามันเมืองที่จะมีผลดีได้

เพราะเหตุฉะนั้น ฉันจึงมีความรู้สึกพอใจอย่าง
ยิ่งแล้ว และมาในการพิธีวันนี้ ในการที่ได้ขยาย
ทางรถไฟออกไปสำเร็จได้นี้ ก็เป็นพะยานสำคัญ
อย่างหนึ่งว่า เราได้ทำการใหญ่อันเป็นประโยชน์
ของเมืองเราล่วงไปได้อีกชั้นหนึ่งแล้ว

ฉันขอใจในการที่กระทรวงโยธาธิการได้กระ
ทำการอันสำเร็จตลอดจนเป็นที่พอใจทั้งสองตอน
แล้ว และฉันหวังใจว่าการทำงานของกระทรวงนี้ คง
จะทำอยู่ต่อไปให้สำเร็จได้เร็วเหมือนเช่นได้ทำมา
เพื่อจะได้ชักนำ ทำให้เกิดความเจริญแก่อาณา
ประชาชน ซึ่งเป็นการที่ฉันได้มีใจจะให้เป็นอย่างนั้น
อยู่เสมอ

ฉันมีความยินดีที่จะแสดงว่า ทางรถไฟทั้งสอง
ตอนนี้ ให้เปิดให้อำนาประชาชนใช้ได้ตั้งแต่พรุ่ง
นี้สืบไป.

คำถวายขี้มงคล
ของประชาชนเมืองฉะเชิงเทรา

ข้าพระพุทธเจ้า ขอพระราชทาน พระบรมราช
วโรกาส นำฉันทามติของบรรดาข้าราชการฝ่าย
ทหารพลเรือน และพ่อค้าคนขายประชาราษฎร์
ทั่วเขตจังหวัดมณฑลปราจีนบุรี ล้วนมีความชื่น
ชมยินดีที่จะถวายพระพรในศุภมงคลสมัย ที่ได้ฝ่า
ละอองธุลีพระบาท ได้ทรงพระราชอุทิศเสด็จ
มาถึงมณฑลปราจีนบุรี ในการเปิดรถไฟในเวลา
วันนี้ เพราะเหตุว่าประชาชนในมณฑลนี้ถึงอยู่
ไกลได้ฝ่าละอองธุลีพระบาทโดยระยะทาง ก็
เหมือนอยู่ไกลไปมาถึงราชธานีได้ โดยยากยิ่งกว่า
มณฑลอื่น ที่ระยะทางห่างไกลเท่ากันหรือยิ่งกว่า
เพราะฉะนั้น จึงไม่มีใครจะได้มีโอกาสประสพสมัย

ที่จะได้เผาทุลละองฐ์พระบาท ชมพระบรม
 โพิศสมภาร ถ้าจะนับมา ตั้งแต่ได้เสด็จประพาส
 เมืองฉะเชิงเทรา^๕ ในครั้งหลังที่ล่วงแล้วมาจน
 บัดนี้^๕ ได้ถึง ๓๕ ปี ในข้อนี้เป็นที่รู้สึกกว่า หัวเมือง
 ที่ตั้งอยู่ในลำน้ำบางปะกง เสียเปรียบหัวเมือง
 มณฑลอื่น ๆ อยู่โดยมาก แต่ความที่น้อยหน้า
 มณฑลอื่น ๆ มีอยู่เพียง ที่ไม่ได้เผาทุล ละองฐ์
 พระบาทบ่อย ๆ ข้อเดียวเท่านั้นเอง นอกจากข้อ
 แล้ว การที่ปวงที่ได้เผาทุลละองฐ์พระบาทได้ทรง
 พระราชอุตสาหะ ทะนุบำรุง เพื่อความสุข สมบูรณ์
 ของประชานกั^๕ เพื่อความเรียบร้อยและความ
 เจริญในการปกครองพระราชอาณาจัก^๕ กั^๕ เพื่อ
 ให้อยู่ดีมีความสุข เป็นไปในหมู่ชน ทั้งหลาย ยิ่งขึ้นกว่า
 แต่ก่อนกั^๕ ตลอดจนความจงรักภักดีของประชา
 ชนทั้งหลายที่มีในใต้ฝ่าละองฐ์พระบาท
 มณฑลนี้จะยอมเลวทรามกว่าหัวเมืองมณฑล

ใด ๆ ในพระราชอาณาจักนั้นนั้นเป็นว่าหามิได้ ข้อ
 นี้เป็นที่ประจักษ์อยู่แก่ใจ ของประชาชนทั้งหลาย
 ในมณฑลนั้นทั่วไป และหวังด้วยเกล้า ๆ ว่า เมื่อ
 ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ได้เสด็จประทับทอด
 พระเนตรความเป็นไปอยู่ในมณฑลนี้แจ้งประจักษ์
 แก่พระเนตรพระกรรณแล้ว คงจะทรงพระราช
 ดำริเห็น ความจริง อย่างที่ ข้าพระพุทธเจ้าได้ กราบ
 บังคมทูลมาทุกประการ

มาบัดนี้ได้ทรงพระกรุณาโปรดให้สร้าง ทางรถ
 ไฟใน ระวัง กรุงเทพมหานครกับเมืองฉะเชิงเทรา
 ให้ไปมาถึงกันได้โดยสะดวก และรวดเร็วเหมือน
 กับเชื่อมพระราชธานีกับเมืองนี้ ให้เนื่องชิด
 คติดต่อกัน แก่ไขความขัดข้องที่มีอยู่อย่างเดียว
 กล่าวคือที่ไป มา ถึงราชธานีได้โดยยากให้หายไป
 ด้วยรถไฟสายนี้ จึงเป็นที่ปดยินดีของข้าพระ
 พุทธเจ้าทั้งหลายเป็นอันเกล้า ๆ หวที่สดมมิได้ การ

ที่ประชาชนทั้งหลายในมณฑลนั้นมาได้รับประโยชน์
 อย่างยิ่งด้วยรถไฟสายนี้ ก็ด้วยอำนาจพระบารมี
 ในใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ทรงพระราชดำริและ
 ดำรัสสั่งให้สร้างมาจนสำเร็จ ได้เสด็จมาเปิดรถไฟ
 ในเวลานั้นนี้ จึงเป็นโอกาสอันสมควรที่ข้าพระ
 พุทขเจ้าทั้งหลาย จะกราบบังคมทูล ขอบพระเดช
 พระคุณในใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ทั้งขอพระ
 ราชทานพระบรมราชวโรกาส กราบบังคมทูล ถวาย
 ไชยมงคล ขอให้ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ทรง
 เจริญ สรรพศิริสวัสดิ์ พิพัฒน์ มงคล พระ ชนมสุข
 ทุกประการ ขอให้ทรงเจริญพระราชฤทธิกฤษฎา
 ภินิหาร ขจรจบทั่วเมธินันต์ สกลศัตรุภยัพระ
 ราชประสงค์สิ่งใด ๆ จงประสิทธิ์สมดังพระราช
 หฤทัยจ้านง จงทุกประการ เทอญ.

ด้วยเกล้าฯ ขอเดชะ

พระราชดำรัสตอบ
ประชาชนเมืองฉะเชิงเทรา

ตุกรประชาชนทั้งหลาย เราได้ฟังคำแสดง
ความจริงรักภักดี และอำนาจพรของเจ้าทั้งหลายซึ่ง
เทศบาลได้รับฉันทานุมัติ กล่าวแทนในเวลา
ด้วยคำไพเราะเป็นที่ฟังใจ

จริงอยู่เป็นที่น่าเสียดายมาก ซึ่งเราหาโอกาส
ที่จะมาเยี่ยมในมณฑลนี้ไม่ได้บ่อยๆ เช่นมณฑล
อื่น เหตุขัดข้องด้วยทางไปมา ไม่ใคร่เป็นที่
สะดวกเหมาะแก่ระดูกาล แต่ถึงว่าเวลาที่เราได้
มาเที่ยวในมณฑลนี้ ล่วงมาช้านานถึง ๓๐ ปีเศษ
แต่ความบริบูรณ์ของภูมิประเทศที่เราได้เห็นนั้น
ติดตาติดใจอยู่เสมอมิได้ลืมเลย จึงเป็นเหตุให้มี
ความคิดว่า ประโยชน์ อย่าง อุดม ที่ได้ เกิด ขึ้นใน

มณฑลนั้น จะสำเร็จเป็นผลแก่ประชาราษฎรทั้งปวงยิ่งขึ้น ด้วยมีทางไปมาแต่ที่หนึ่งถึงพระนครโดยสะดวก ความเห็นอันมีใช้เป็นความเห็นใหม่ เป็นพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแต่รัชกาลก่อน ๆ ได้ทรงเห็นประโยชน์อันนี้ จึงได้มีการขุดคลองให้เรือไปมาสะดวกขึ้นในรัชกาลที่ ๓ จนถึงแผ่นดินปัจจุบันนี้ แต่ยังมีช่องที่จะเป็นการสะดวกดีกว่านั้น โดยทนายรถไฟอันได้สร้างขึ้น และเป็นอันสำเร็จลงในวันนี้.

เรามีความยินดีที่ได้ทำการอันเป็นที่มั่นใจว่าจะเป็นประโยชน์แก่แผ่นดินและอาณาประชาราษฎรทั้งปวง คือเปิดทางรถไฟในเวลาวันนี้อยู่แล้ว แต่ยิ่งเพิ่มพูนความยินดีพอใจมากขึ้น ที่ได้มาพบเห็นอาณาประชาราษฎรทั้งปวงอันมีใจจงรักภักดี ตั้งหน้าคอยรับรองโดย ความพอใจ ที่จะได้พบปะตัวเรา ทรงได้เห็นการปกครองซึ่งได้จัดไว้ เป็นการ

สำเร็จประโยชน์ได้อย่างยิ่งสมดังความปรารถนา ถึง
 ว่าไม่ได้เคยมีความสงสัยเลยว่า เทศาภิบาลผู้
 ชำนาญว่าเป็นผู้จัดการสำเร็จได้จริง มาในมณฑล
 หนึ่งแล้ว จะมาจัดการในมณฑลอื่นไม่สำเร็จแต่
 สักขณะหนึ่งก็ดี แต่เมื่อมาเห็นความจริงอันปรา-
 กฏแก่ตา ประกอบกับการที่ได้ฟัง ก็มีความพอ
 ใจยิ่งขึ้น

เมื่อมีโอกาสซึ่งประชาชนเมืองนี้ จะได้ไปมา
 ติดต่อกับพระมหานคร มีทางซึ่งจะบรรทุกสิ่งอัน
 เป็นผลเกิดขึ้นด้วยน้ำแรงไปยังตลาดโดยสะดวก
 ดังนี้แล้ว เราจึงขอเตือนประชาชนทั้งหลายให้
 อุตสาหะตั้งหน้าทำมาหากินได้ทวียิ่งขึ้น จะได้มี
 ทรัพย์สินสมบัติเพิ่มพูนมั่งคั่งขึ้นกว่าแต่ก่อน และ
 ขออำนาจพรไว้ให้ราษฎรทั้งหลาย ทำมาหากินโดย
 สะดวกดี มีผลเพิ่มพูนยิ่งขึ้นกว่าแต่ก่อน เป็นที่
 ตั้งแห่งความเจริญสุขสมบัติทั้งปวง ทุกประการ

เทอญ ฯ

ข่าวเสด็จพระราชดำเนิน
กลับจากประทับแรมเมืองฉะเชิงเทรา

วันที่ ๓๐ มกราคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๖

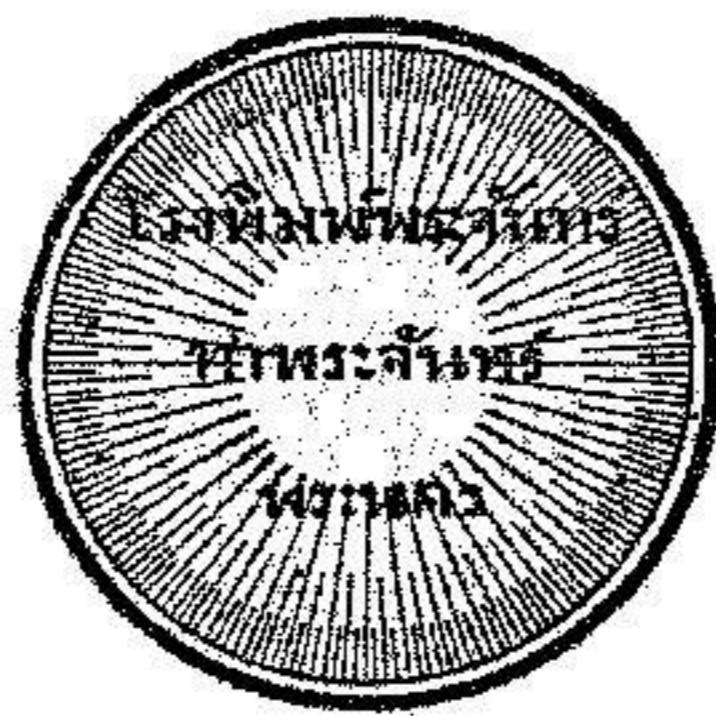
เวลาเช้า ๒ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้า
อยู่หัว เสด็จจากตำหนักที่ประทับแรม ณ เมืองฉะ-
เชิงเทรา ประทับในเรือพระที่นั่งมดแก้ว ๖ แจว
ช้อยอดไชยา เรือพระที่นั่งแจวขึ้นไปตามลำแม่
น้ำบางปะกง เลี้ยวเข้าคลองทำไข่ไปเข้าประตูน้ำ
ในคลองนั้น เสด็จพระราชดำเนินไปตามลำคลอง
ทำไข่แล้ว เข้าคลองนครเนื่องเขต เวลาค่ำประ-
ทับแรมที่วัดปากบึงในคลองนั้นราตรีหนึ่ง

วันที่ ๓๑ มกราคม เวลาเช้าเสด็จพระราช
ดำเนินมาในคลองนครเนื่องเขต มาเข้าคลอง

แสนแสน เวลาค่ำประทับแรมที่เมืองมื่นบุรี
ราตรีหนึ่ง

วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๑๒๖ เวลาเช้าเสด็จพระ
ราชดำเนินจากเมืองมื่นบุรีมาตามคลองนั้น ออก
ประตูน้ำประทุมวัน มาตามคลองมหานาคถึงสี่แยก
มหานาค เลี้ยวไปตามคลองผดุงกรุงเกษม เลี้ยว
เข้าคลองมั่งแสง ไปเสด็จขึ้นณพระที่นั่งอัมพร
สถานเวลาบ่าย ๕ โมงเศษ.

๒๖/๕/๖๖